

Vissers van nu – die hoeken

Handboek Zeilende Visserij deel IV

Vissen onder zeil. Hoe doe je dat? De huidige generatie platbodemzeilers probeert met hun varende monumenten de zeilende visserijtechnieken te blijven (be)oefenen. Verschillende zeil- en visserijevenementen moedigen dat aan, zoals het visserijweekend in Enkhuizen en de visserijweek in Workum. Om de zeil- en vistechneken van deze – en vroegere - vissers onder zeil te documenteren, over te brengen aan nieuwe vissers en voor het nageslacht te bewaren, werken we aan het 'Handboek Zeilende Visserij', waarin we dit nummer het werken met hoekwant beschrijven.

ANSICHTKAART VOLENDAM

SPLEETBAK

HOEKWANT URK

Benodigheden

Voor maken van hoekwant.

- 500 meter balk (lange stevige lijn)
- 125 zwengels (korte lijnen die dwars aan de balk bevestigd worden)
- 125 haakjes no.x (check doosje)
- Spleet
- Spleetbak (zie boven)
- Stukje fijn gaal of een oude theedoek
- Zout

Voor het azen.

- 2^e spleetbak
- Emmertje zand
- Aas: pieren of spiering. Botvissers gebruikten vroeger gekookte garnalen
- Jute zak

Voor het schieten.

- 2 jonen
- 2 gewichten

Voor het halen.

- Grote pan, met deksel!
- Aalbakje om te meten of de paling maats is: 28 cm.

Moeilijkheidsgraad

- benodigde technische vaardigheid
- benodigde spierkracht

ÉÉN VISJE, OMDAT HET SCHIETEN

1 september tot en met 30 november.

een eitje is mits het hoekwant keurig geaast is. Het azen is misschien wel de kunst van het hoeken. Eenmaal goed geaast loopt het bij het schieten keurig en rustig uit de bak. Het gaat vooral om het zetten en halen van het want, dat techniek vereist.

Het halen van het hoekwant moet vooral heel rustig gebeuren. Onder sommige weersomstandigheden valt dat niet mee. Veel hedendaagse vissers slepen daarom speciaal voor de hoekwantvisserij een roeibare bijboot mee. Spierballen heb je meestal niet nodig, tenzij je natuurlijk tegen harde wind in moet roeien op lager wal.

Wat mag ...

Volgens de vergunning voor visserijevenementen van Vereniging Botterbehoud mag met maximaal 500 meter hoekwant en 125 haken op paling worden gevestigd. Dat klinkt misschien veel, maar voor visserijbegrippen is het maar een kort stuk. Echter voor het zeilend leren vissen is het lang genoeg. De laatste jaren mag niet meer het hele jaar rond op paling worden gevestigd. Om volwassen paling de kans te geven naar zee te trekken om zich voort te planten, is er een visverbod op aal van

Wat moet ...

Paling leeft op de waterbodem. Daar zoekt het naar voedsel: muggenlarven, kreeftjes, wormpjes, slakjes, kleine mosselen, en visjes. En je zou het misschien niet achter hem gezocht hebben, maar de paling is kieskeurig. De ervaring leert dat:

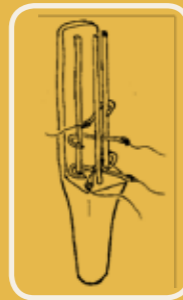
- Het hoekwant moet gekookt zijn in zout water, anders zinkt het slecht.
- Het mag niet 'vreemd' (uit te spreken met lokale tongval) ruiken. Dus handen wassen met modder voor het azen en niet eten of roken ondertussen.
- Het mag pas in de schemering geschoten worden, anders vreten andere visjes het aas op en vang je donderkopjes en schele pos.
- Bij volle maan kun je weliswaar goed zien wat je aan het doen bent, maar de paling bijt dan niet.
- Het moet er voor zonsopkomst weer uit gehaald worden, anders krijg je stroppers. Dat is paling die zichzelf heeft verhangen aan het hoekwant.

Het principe

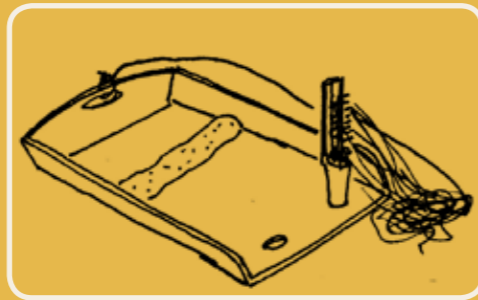
Hoekwant lijkt een innovatie op het aloude dobber. Een dobber bestond uit een blokje hout met een draad eraan met

Nodig: Spleetbak, spleet met hoekwant, emmer met zand en een bakje met aas.

Op de spleetpen zitten de haken schuin om de pinnen, kruislings over elkaar.

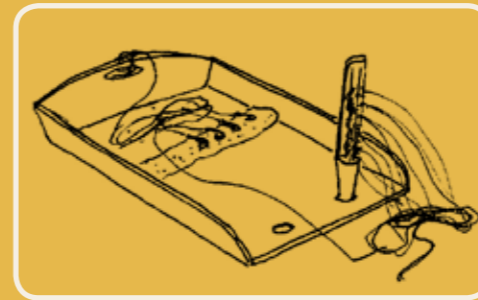
Leg het hoekwant open naast een spleetbak en zet de spleet rechtop in een gat vooraan in de spleetbak. Het eindje van de balk kan aan het handvat van de bak.

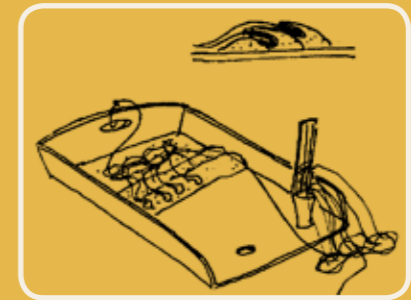
Zet het aas netjes over het haakje.

Let wel op je vingers!

Leg de geaaste haak op het dijke. Schiet de balk tot het volgende haakje rommelig op elkaar achterin de bak. Aas aan haakje, haakje op randje netjes naast het vorige haakje tot het zandrandje vol ligt.

Dek die rij af met zoveel zand dat de haken er helemaal onder liggen; de volgende rij haken komt er tegenaan.

En de volgende rij ... en nog een rij tot de laatste haak geaast is. Kruimel af en toe wat zand over de hoop balk die erachter ontstaat.

Filmpjes en foto's

met kenterschoot

<https://www.youtube.com/watch?v=YeUTQvp1ZXc> BU130

<https://www.youtube.com/watch?v=Rmnzhy8JQFg>

vanaf de punter

<https://www.youtube.com/watch?v=qzIrBcE5IYA> EB18

Foto's via <https://www.bottercourant.nl/sport/9095.html>

BOTHOEKWANT

aan het eind een haakje. Hiervan moest je er dus behoorlijk wat hebben wilde je meters maken.

Hoekwant is niet meer en niet minder dan één lange stevige draad (de balk) met haaks erop bevestigd, om de 4 meter iets dunnere draden (zwen-

gels), met daar weer haken (hoeken) aan geknoopt.

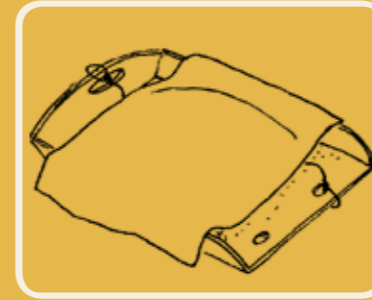
Het aas wordt aan de haken geregen en op de bodem gelegd. Het idee is dat de voorbij glibberende aal in het verleidelijke aas hapt, en aan de haak blijft haken. Haak voor haak wordt het

hoekwant, met of zonder vangst, binnen gehaald. Ongeveer een eeuw geleden werd hoekwant ook gebruikt voor andere vis die op de zeebodem leeft zoals bot.

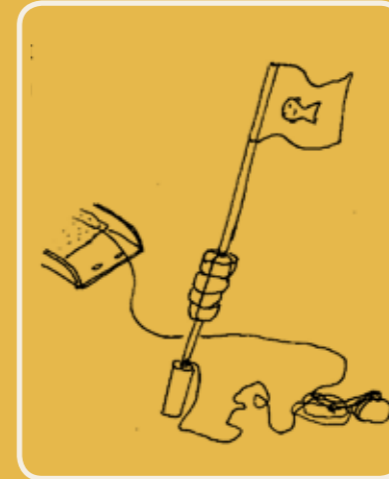
Hoekwant maken

De balk en zwingels werden vroeger gemaakt van geslagen katoenen garens. Het werd uitgekookt met veel zout om het te krimpen en te conserveren. Als het een tijdje in zee gelegen had en stroming, dier en mens ermee gerommeld hadden, wilde dat nog wel eens vreselijk kinken.

De meeste hedendaagse vissers gebruiken dan ook veel liever gevlochten kunststof draad om hun hoekwant te maken: het kinkt niet, het rot niet, en het breekt veel minder snel. Dat laatste kan van belang zijn voor de met name minder geoefende visser en heeft te maken

Laat het laatste eindje aan de voorkant uit de bak hangen. Als het bewaard moet worden, dek het geaaste hoekwant dan af met een juten zak tegen uitdrogen.

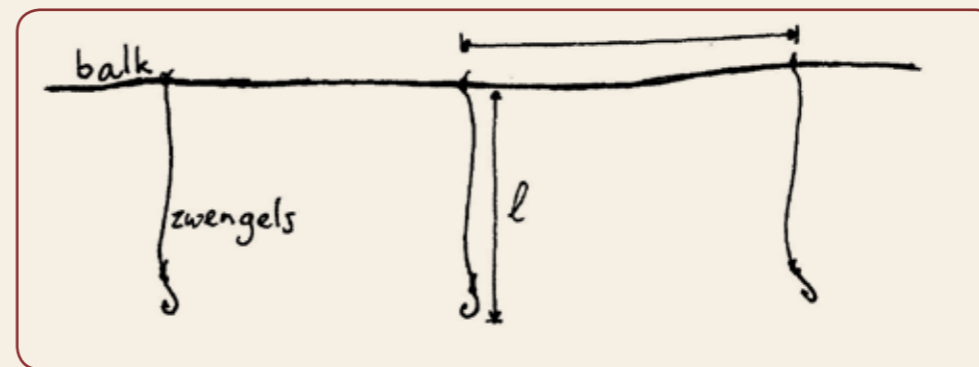

Vergeet voor het schieten niet om aan ioeder eind een joon vast te knopen.

de kunst van het binnen halen van het hoekwant.

De afstand tussen de zwingels is mini-

zwengels zijn wel meer dan anderhalve meter lang. Door de lengte van de zwingels en dus de lengte die daar-

LIJN HOEKWANT

maal twee keer de lengte van de zwingel. Dan komen de haken niet zomaar in elkaar, en heeft de visser de tijd om het want strak te trekken bij het schieten, of op te schieten bij het halen.

Sommige vissers houden van langwant: zij azen tijdens het schieten. De

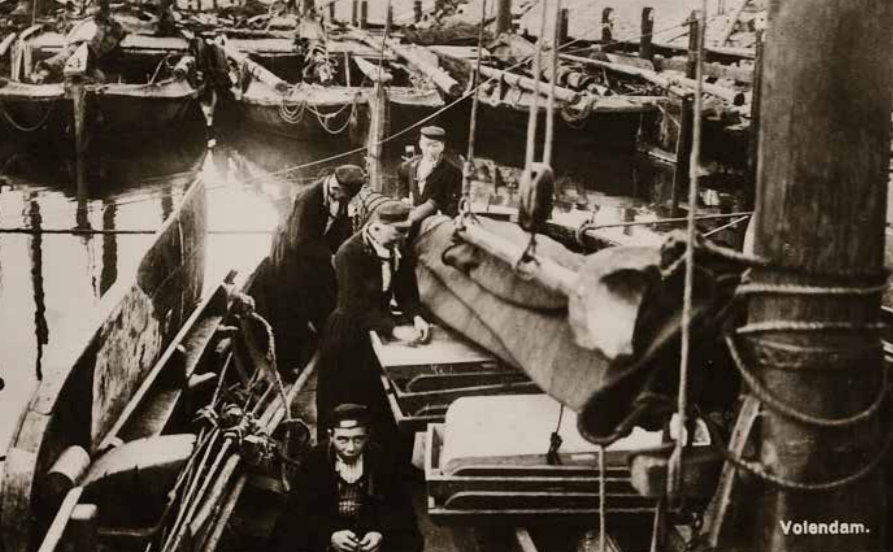
tussen uitgevied en -gevaren moet worden, hebben ze de tijd om het aas aan de haak te rijgen. Dit lijkt me geen werkje voor in een bijboot op een knobbelig zeetje, aan boord van een bijliggende botter gaat het echter mooi rustig. Deze manier is alleen geschikt

voor geoefende hoekers, die goed kunnen azen en meters willen maken.

De meeste hedendaagse vissers maken zogenaamd kortwant: de zwingels zijn minimaal een centimeter of 70 als ze nieuw zijn. Het hoekwant wordt door hen van te voren geaast en bewaard. Kortwant heeft vanzelfsprekend meer haken per lengte dan langwant.

Een korte beschrijving van een langdurig werkje:

1. Zet de spleetpen rechtop in de spleetbak.
2. Leg het kleedje op de bak.
3. Maak het eindje van de balk vast aan de spleetpen. Bij het schieten knoop je dit aan de joon.
4. Leg de eerste paar meter van de balk op het kleedje. Het is vreselijk onhandig als je hier al een zwingel

Volendam.

HOEKWANT VOLENDAM

HOEKWANT

HOEKWANT OP SPLEETPEN

ANSICHTKAART HOEKWANT

en een haak op zet. Voor je het weet heb je die haak bij het schieten of halen in je vingers.

5. Knoop met een mastworpje de zwengel op de balk.
6. Knoop een haakje aan de zwengel. Paalsteek door het gaatje, of twee halve steken op het stokje, en een derde op het eindje (anders kriebelt het in de neus van de aal).
7. Zet het haakje schuin op de spleetpen. De zwengel en balk schiet je rommelig op het kleedje.
8. Schiet ruim balk op de bak, voordat je weer een zwengel aan de balk zet, en een haakje aan de zwengel. Zet de volgende haak kruislings boven op de vorige op de spleetpen. Enzovoorts enzoverder.
9. Als de laatste haak aan het hoekwants zit, knoop je het eindje bovenop de laatste haak op de spleetpen.
10. Zorg er ook aan deze kant voor dat

er wat meters balk overblijven na de laatste haak.

11. Vouw de randen van het kleedje over de draden van het hoekwants, leg de spleetpen erop, en rol het geheel op. Bind het samen met een touwtje.
12. Volgens de overlevering kook je het pakketje uit in zout water.

Puntermisserijweekend

Op 14 mei 2017 organiseerde de Elburgse visserijvereniging 'Ons Belang' voor de dertiende maal haar puntermisserijweekend. Er vertrokken zo'n 15 tot 20 puntermisseries op de langse voormalige kustlijn van de Zuiderzee hoekwants uit te zetten, net zoals dat vroeger gedaan werd. 's Ochtends werden de lijnen weer binnengehaald. Rond 10 uur werd de vangst gewogen en startte het 'open Elburgs Kampioenschap Palingroken'. Later op de dag ging de gerookte paling onder de hamer op de veiling.

Hoekwants azen

Hoekwants azen is een geduldig klusje: alle draadjes en haakjes gaan immers door je handen. Na het azen van tientallen haakjes krijg je er vast wat behendigheid in.

Het begint allemaal met het vastmaken van het einde van de balk aan de spleetbak. Dan is het later – als de tijd om te schieten is aangebroken – makkelijk terug te vinden.

De meeste vissers zetten twee spleetbakken naast elkaar: op de ene ligt het hoekwants en staat de spleet rechtop in een gat vooraan in de spleetbak, op de andere wordt het geaasde hoekwants gelegd. Op die bak zal tijdens het azen langzaam een berg touwtjes ontstaan en een dikke laag zand met haken erin.

De balk en zwengels worden rommelig op elkaar achterin de bak geschoten. Kruimel af en toe wat zand over de hoop balk die erachter ontstaat. Ieder rijtje met geaasde haken wordt afgedekt

met zoveel zand dat ze helemaal afgedekt zijn. Je gelooft het haast niet, maar die hele berg lijn loopt bij het schieten soepel over de berg haken de bak uit. Als er tenminste geen knoopjes, takjes, schelpjes of andere stukjes tussen liggen waardoor de lussen of haken in elkaar haken.

Als de laatste meters balk op de bak liggen, laat dan het laatste eindje ervan aan de voorkant uit de bak hangen. Je tuurt je wezenloos als het op de grote hoop terecht komt. En nu ... Onthoud goed wat het begin van het hoekwants is!

Tips

- Warm en donker weer vist het best, zeggen ze.
- Met oud aas vang je geen aal.
- Paling houdt zich vaak op op beschutte plaatsen in zuurstofrijk water.
- Bij noordenwind wil-ie vaak niet bijten, bij naderend onweer maar al te graag.
- Andere vissers weten het altijd beter.
- Er zijn verschillende pogingen bekend om het gepruts met draadjes en haakjes te vereenvoudigen, zoals het Elburgs kanon waarin talloze stukjes pvc buis geaasde haakjes huisvesten.

Het schieten

Zeil bij zonsondergang naar de plek waar gevist kan en mag worden. Denk alvast na over onder welke omstandigheden – windrichting en -kracht, golfrichting – je over een paar uur het hoekwants weer

HOEKWANT

moet halen. Als de omstandigheden naar verwachting vergelijkbaar zijn, kun je natuurlijk over dezelfde boeg en op dezelfde manier schieten: met weinig zeil, misschien wel in de kenterschoot.

Om te beginnen wordt alles klaar gemaakt: maak alvast de eindjoon klaar door er een gewicht aan te knopen. Knoop daarna een gewicht aan de beginjoon en knoop het begin van het hoekwants ook aan het gewicht. Dan kan de beginjoon vast overboord gezet worden, dan staat die tenminste niet meer in de weg. Daar gaan we dan:

- Zet de bak schuin op het boord aan de hoge kant.
- Gooi het gewicht achter de joon aan
- Het hoekwants gaat nu uit de bak lopen, de balk over de rijen met haken. Soms kun je het een beetje omhoog houden of strak trekken. Iedere hoeker krijgt wel eens een haak in zijn vingers.
- Het is uiteraard zaak het einde van het hoekwants aan het gewicht van de eindjoon te knopen voor het uit de bak floept.

Als alles aan elkaar zit, trek je de balk goed strak. Dan gaat het gewicht erin gevolgd door de joon. En nu hopen op vissersgeluk...

Het halen

Voor zonsopkomst moet het er weer uit, zegt 'men'...! Bij rustig weer blijven de vissers daarom vaak dicht bij het wants voor anker liggen. Zeilend halen is echt een hele kunst: rustig aan dan breekt het lijntje niet. Daar schuilt precies het geheim van de voordelen van een dikke nylon balk.

Met een beetje geluk zijn er tenminste een paar haken 'bezet'. De vangst snel binnen halen, en van de lijn snijden. Het binnen gehaalde hoekwants leg je weer op een spleetbak. Idealiter – vaak lukt dat helemaal niet – worden de haken weer op de spleet gezet, of op de kant van de bak geprikt, en ligt de bult met draadjes er tussenin. Alleen als dat lukt, dan is het opnieuw azen een eitje. Zo niet, dan kan het nog wel eens een prutswerkje worden om één en ander weer te ontknopen. Probeer het maar, dan merk je het vanzelf. Niet voor niets gebruiken ook veel hedendaagse vissers wegwerp-wants. Op oude foto's zie je soms nog rijen vol met hoekwants te drogen hangen, met alle haken netjes op de spleetpen.

Recept

'Geroerde' paling is een soort ragout van gestoofde paling: gekookt met melk, azijn en gekookte aardappelen. Een wat eigentijdser kookboek zou waarschijnlijk de azijn vervangen door citroensap en witte wijn; en kruiden met peper en peterselie. Het is maar wat er aan boord is.

Kookboek van de Zuiderzee (2016) Uitg. Het zwarte schaap

TEKENINGEN: MARIE-LOUISE BRANTJES

ANSICHTKAARTEN:

GEHEUGENVAN NEDERLAND.NL

MARIE-LOUISE BRANTJES

& BERTIEN BROEKHANS